

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. liepos 7 d.

Nr. 131 (27)

Saturday supplement July 7, 2001

No. 131 (27)

Šių metų Poezijos pavasario laureatas

Per Lietuvą nuskambėjo — nuaidėjo šių metų Poezijos pavasaris. Prasidėjusi Vilniuje, Rašytojų klube, visų Poezijos pavasario laureatų vakarų, šventė nukeliavo į tolimiausius Lietuvos kampelius. Pasiskirstę grupėmis, poetai ir jų plunksnos broliai iš užsienio su savo naujausia kūryba buvo nuvykę į Alytų, Anykščius, Birštoną, Molėtus, Joniškį, Skudą, Šilalę, Tauragę, Vilkaviškį, Zarasus, ir dar kitus miestus, rajonus, net kaimus. Trys vilniečiai poetai ir iš Čikagos atskridusi Eglė Juodvalkė nusibeldė pas mūsų brolius lietuvius Punsco ir Seinų kraštuose.

Poetai sakė, jog visur buvo nuosirdžiai, svetingai sutikti, pavaisinti ir išklausyti, o literatūros kritikas Kęstutis Keblys iš Joniškio dar parsivežė padėkos raštą už bibliotekai dovanotas enciklopedijas. Be čia paminėtų svetur gyvenančių rašytojų, Poezijos pavasario renginiuose dalyvavo iš tolimos Kalifornijos atvykęs Bernardas Brazdionis, savo eilėraščius skaitęs Kaune, Maironio namų sodelyje surengtame poezijos vakare, Vitalija Bogutaitė, Tomas Venclova, Sigitas Birgelis iš Punsco, iš Australijos kone kiekvieną vasarą apsilankanti Aldona Veščūnaitė, poeto Aliaus Balbieriaus jau

pavadinta mūsų poezijos patriarche. Beje, savo eilėraščius ji skaitė ne tik Tauragėje ir Vilkaviškyje, bet ir Vilniaus universiteto Filologijos kiemelyje įvykusiame baigiamajame poezijos šventės vakare. Jame skambėjo daugiausia užsienio kalbos. Mat, Europos kalbų metų proga šiemet skaityti savo poeziją (greta „būdė“ vertėjai ją perskaitė ir lietuviškai) pirmenybė buvo suteikta visam būriui poetų iš Islandijos, Latvijos, Anglijos, Rusijos, net Kipro bei kitų užsienio valstybių. Iš JAV dalyvavo net keli poetai, tarp jų poetas ir filosofas Harvey L. Hix, pernai pelnęs T. S. Eliot premiją, į anglų kalbą išvertęs JAV mūsų poeto Eugenijaus Ališankos poezijos knygą.

Netruko ir kitų renginių. Iš įvairių Lietuvos mokyklų į Rašytojų klubą susirinkę, moksleiviai skaitė savo eilėraščius, o kitą vakarą ir naktį, jau tradicija tapusiuose, naktiniuose skaitymuose dalyvavo kas tik norėjo. Vilniuje, Lietuvos pramonininkų konfederacijos salėje, buvo surengta poetų ir kritikų konferencija — diskusija „Eilėraštis — fikcija ar istorijos dokumentas?“ Kaip ir kiekvienų, taip ir šių metų Poezijos pavasaryje visiems rūpėjo, visi spėjojo kam atiteks šiemetinio Poezijos pa-

vasario laurai, kuriam poetų bus uždėtas ažuolo lapų vainikas. Pagal tradiciją, ši žinia paskelbiama Kaune, Maironio literatūriname muziejuje prasidedant didžiajam poezijos vakarui. Šį kartą jau 37-uoju Poezijos pavasario laureatu paskelbtas ne koks nors garsėjantis sostinės ar Kauno poetas, bet vieniemyje tarp Džukijos miškų, V. Krėvės gimtinės pašonėje gimęs ir iki šiol su žmona — juodažą keramiką kuriančia dailininke Terese Jankauskaite, čia gyvenantis nesenai į Rašytojų sąjungos narius priimtas ir 32 metų sulaukęs Stasys Stacevičius. Vilniaus universitete jis studijavo lituanistiką, o nuo 1995 m. iki šiol dirba *Valstiečių laikraščio* šio krašto korespondentu. Išleido keturias eilėraščių rinktines. Pasak kritikos D. Mitaitės, S. Stacevičiaus poezija remiasi jo artimiausios aplinkos išpučiais, įvykiais, kartais platenėmis Lietuvos istorijos realijomis.

Visada įdomu, ką apie save ir savo poeziją, apie mūsų literatūrą ir gyvenimą tradicinėje kalboje pasakys laureatas. Štai S. Stacevičiaus žodis, gausiam poeto ir literatūros mylėtojų būriui tartas Maironio namų sodelyje:

— Senieji lietuvių dievai irgi dalyvauja Poezijos pavasariuose. Jie gegužės pradžioje į atokią sodybą tarp Merkinės miškų atsinešė sparnuotą pranašę — kielę, ir ta paukštė su plunksna snapelyje, lyg kokia draugė, nutūpė ant rankos juodajai keramikei Teresei Jankauskaitei... Po savaitės, kaip nekeista, žinią apie man atiteksiantį gražų vainiką, išgirdau iš žmonos... Moterys pirmosios sužino paslaptis, ypač, jeigu jas saugo jų mėgstami rašytojai...

Tai ir yra poezija, pasireiškianti visur: moters šukuoselėje, Stelmuzės ažuolo šakose, Kauno katedros varpinėje ir tylioje, išmirusioje poeto Antano Kalanavičiaus sodyboje. Dabar vėl vienišėjanti.

Pro savo vienišio langą matau alyvas arba pusnis, arklus arba debes, provincijos dar nematiau. Bet yra dvasinė provincija, ryjanti žmones ir miestus, kertanti

Šių metų Poezijos pavasario laureatas Stasys Stacevičius su žmona keramike Terese Jankauskaite. Algimanto Žižiūno nuotr.

mūsų miškus ir gaminanti iš mūsų berželių popierių. Kasdienams blogoms naujienoms spausdinti. Kartais atrodo, jog pralaimim Lietuvą, ne rytais, ne vakarams, o patys sau, tamsiajai savo pusei, gobsūmū, pykčiui, nevilčiai, blogoms naujienoms. Per tas negeras žinias užmirštame svarbiausią: nepaisant negandų, gyvename patiais geriausiais laikais, kurių mums galbūt pavydės proančiai. Šiandien nekariaujame, nedrebame žemę, nesiauciam maras, dar nepavirtę šlapiu Černobyliu Baltija. Dar tik pradeda keistis klimatas ir t.t. Todėl šiandien pats geriausias metas ieškoti, džiaugtis gyvenimu, statyti tvirtovę ateičiai. Iš plytų ir iš poezijos.

Dėkoju kolegoms rašytojams

už šią gražią dovaną ir jaučiu laureato vaikina kaip dovaną už būsimas knygas. Ačiū Kauno miesto savivaldybei už dėmesį poezijai ir peotams. Džiaugiuosi visais čia susirinkusiais gražiais žmonėmis ir esu su tais, kurie dabar toli, bet vis tiek drauge. Noriu, kad ir po šimto metų čia būtų vainikuojami laureatai, didesni ir stipresni už mane poetai, nes poezija yra lietuvių kraujas ir gyvybė.

Priėmęs laureato regalias ir premiją, S. Stacevičius pasiskaitė pluoštelį savo naujų eilėraščių. Dalį jų laureatas sutiko pasiūlyti *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Kada sulauksime antrojo tomo?

Istorikas prof. E. Gudavičius (kairėje) ir Vydūno fondo valdybos pirm. V. Mikūnas. Edmundo Kulikausko nuotr.

Birželio mėnesyje iš Čikagos į Vilnių atvykęs Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondo valdybos pirmininkas Vytautas Mikūnas aplankė ligoninėje besigydančią ir sveikstantį žymų istoriką prof. Edvardą Gudavičių. Šiam fondui parėmus, prof. E. Gudavičius parašė, o Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla 1999 m. išleido *Lietuvos istorijos* pirmąjį tomą, susilaukusi didelio visuomenės susidomėjimo ir populiarumo. Išleistas net keturios šios istorijos laidos. V. Mikūno duomenimis, jau išplatinta ir parduota net 17,000 egz. prof. E. Gudavičiaus *Lietuvos istorijos* I tomo.

— Vienas iš svarbiausių šios mano kelionės į Lietuvą tikslų — susitarti ir paskatinti profesorius Gudavičių parašyti antrąjį šios istorijos tomą, — paaiškino V. Mikūnas.

Ligoninėje su prof. E. Gudavičiumi aptarus antrojo to-

mo reikalus, paaiškėjo, kad jo dar teks palaukti, nes autorius dabar turi pabaigti pradėtą darbą apie *Lietuvos Statutą*. Profesorius pažadėjo, kad rašyti *Lietuvos istorijos* antrąjį tomą jis imsis po dviejų metų. Šio tomo išleidimą taip pat parems Vydūno fondas, sakė V. Mikūnas.

Vydūno fondas Lietuvoje atlieka ir daug kitų gerų darbų. Neskaitant finansinės ir organizacinės paramos knygų leidybai, fondas nemažam būriui Lietuvos studentų skiria stipendijas, kasmet įteikia Akademinio skautų sąjūdžio įžymių veikėjų konkursines vardines premijas.

Beje, Vydūno fondas dabar remia iš Punsco lietuvių krašto kilusio Lenkijos MA prof. B. Makauskio parašytos *Lietuvos istorijos* vertimą iš lietuvių į anglų kalbą, o paskui — jos išleidimą.

Algimantas A. Naujokaitis

Stasys Stacevičius

Netobulai aš klaupiuosi, keliuosi
pamaldose už visus,
kas rankas susikruvino
ar susikruvinti jų negalėjo
už mano bažnytkaimį.

Liepa žaliąjį!

Netobulai aš žvairuoju
į kairę, į dešinę.
Vis pagalvoju, ar besvarbu
dešinė ir kairė
beržui, uosui,
alyvoms šventoriuje.

Man įdomu, kaip žėgnosis
pražūsi senė
nugairintu veidu,
netekus kažkur dešinėsios,
teturinti kairiąją.

Luktelk, akimirka,
netobulai aš žėgnuojusi.

— Vakaruos jam, regis, prašviesėjo...
— Abejingi vakarų veidai...
— Pamažu ateis visi šventieji...
— Ne visi, gal du ar trys ateis...
— Bet palaimins tartum liūdną karį...
— Ta palaima laiko nepridės...
— Buvo jis kažkam gražus ir geras...
— Netausojo savo pavardės...
— Išsisiautė, sako, žmogiškėja...
— Žvarbumoj gal jau nekieminės...
— Už mane jisai nesumokėjo...
— Nebrangino eglių giminės...
— Bet kai ko iš šaltio pasimokė...
— Jo namuos perdaug langų žvarbių...
— Negi speigas gali būti blogas...
— Nesvarbu, dabar jau nesvarbu...
— Rytuose jam, regisi, šviesėja...
— Ta šviesa jį tamsai užliuliuos...
— Pamažu ateis visi šventieji...
— Pasiskubins ar pasivėluos...
— Gal įkurs vėlyvą savo alką...
— Svetimas ugnelei niekdarys...

Gieda krosnis, moterys ar malkos
užkalba žiaurėjantįs duris.

Tebeturėčiau iš Stelmuzės išvežtą gilę
ir moteries padovanotą
apyskaidrį gintaro luitą.
Žiūrėčiau į gelmę, į gylį,
į tolstančius, grįžtančius,
baltus, nebalčius. Gal dar nesopėtų
dėl motinos, dėl
seserų ir dėl brolių,
dėl moters... Galvočiau
be atvangos, ko
čia toliui ir tolumai trūksta...
Trys tūkstantčiai
metų po Kristaus
dar jaunas stovėčiau
ant įlankoj dylandio molo
ir laukčiau, ir laukčiau
ir laukčiau gražiausios bangos.

Bandai išsirinkti iš jūros bangų
artimiausią, veržliausią, šokliausią,
panasią į vaikišką užmojų
ar į jaunatvišką užmačią.
Bangos išblaišina ar apsvaigina,
o pačios, tikriausiai, nei svaigsta,
nei blaivosi. Bangos, atbdo,
nenuobodžiauja, nepaskuba, neužsibūna,
neskolina ir nesiskolina,
niekad nebūna negrabios,
nerangios ar vangios,
patenkintos arba apvilto.
(Dabar labai gera —
galbūt ne prieš gerą.)
Ir nežinau, ar supilčiau,
ir tu nežinai, ar supiltumei
artimui kapa,
panašų į lekančią bangą.

Poetė Eglė Juodvalkė skaito savo eilėraščius Poezijos pavasario renginyje. Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Daug poetų ir jų kūrybos gerbėjų susirinko į baigiamąjį Poezijos pavasario vakarą Vilniaus universiteto Filologijos kiemelyje. Priekyje (iš dešinės) — poetai Jonas Strielkūnas ir Paulina Žemgulytė. Algimanto Žižiūno nuotrauka.

DRUSKININKŲ REZISTENCIJOS IR TREMTIES MUZIEJUS

VILNIAUS ALĖJA 24

NAUJA EKSPOZICIJA

1941-1953 TRĖMIMAI

- GINKLUOTA ANTISOVIETINĖ REZISTENCIJA
- ANTANO DAMBRAUSKO KAMBARYS

EKSPOZICIJA ATIDAROMA – 2001 08 02 – 14 val.
MUZIEJAUS DARBO LAIKAS – TREČIADIENIAIS
SEKMAIDINIENIAIS 14-18 val. II-AME AUKŠTE

Atminties kryžkelėse

Šiais metais Lietuvoje plačiai pažymimas 1941 m. tremimų šešiasdešimtmetis, nes kartą, patyrusi žiaurios istorijos ir lemties išmėginimus, dar gyva ir nori apie tai kalbėti. Erškėtrožių, bijūnų ir jazminų žiedais kvepiantis birželis daugeliui primena tragišką 1941 m. dieną, atpažįja sunkiai gyjancias žaizdas. Pasak poeto Vytauto Cinausko, tada, besibaigiant ketvirtajam XX a. dešimtmeciui,

*Dar nieks nedegino žmonių trobų,
Negriovė kryžių, pamatų neardė,
Ir būsimas „banditas“ su „stribu“
Kieme mokyklos kamuolių dar sparde.*

*Bet jau artėjo Pirėiupiai,
Rainiai
Ir jūros Laptevų banga į slenksčių plakės.*

Tos bangos plakimas girdimas ligi šiol. Ar tai turi būti tik tėvų ir senelių atmintyje blėstantys mūsų istorijos puslapiai? Šiandien ne vienas tei-

gia, kad neverta temdyti naujų kartų gyvenimo slogiais prisiminimais. Tauta be atminties — tauta be ateities, — tvirtina kiti. Atminties praradimas tautai yra tas pats, kas amnezija atskiram individui. Bet kaip apie tai kalbėti šiandien, kad būtum išgirstas ir išklašytas jaunosios kartos, kad krauju atpirktą istorinę tiesą paskleistum platesniame pasaulyje? Net ir aki-vaizdus įrodymai — liudijimai, dokumentai, nuotraukos — palies žmogaus protą ir širdį tik tada, kai prabilis aiškia šiuolaikiška kalba, įtaigia forma.

Tokią formą surado dailininkė Vida Zamalytė. Baigusi Vilniaus dailės institutą, ji yra viena iš nedaugelio kūrybiškai ir naujoviškai dirbančių dailininkų, visa siela atsidavusi šiai skaudžiai temai. Su Lietuvos Gyventojų genocido tyrimo centru bei Genocido aukų muziejum dailininkė parengė ne vieną įspūdingą parodą tremties, antisovietinio pasipriešinimo, partizaninės kovos temomis. Kiekvienai ekspozicijai daili-

ninkė ieško ir suranda naujų technologijų bei medžiagų, savitą stilių ir eksponavimo būdą.

1995 m. Šv. Mykolo Archangelo bažnyčioje Kaune dailininkė V. Zamalytė buvo pasitelkta, kuriant nepakartojamą renginį lietuvių tautos genocido aukoms paminėti: tai buvo unikalus didingas reginys su batikos vėliavomis, išrašytomis rankraštinėmis citatomis, su žuvusių partizanų atvaizdais — altoriumi, tremtinių kryžiais ir gyvų renginio dalyvių figūromis plazdančioje žvakių šviesoje, įvairiaspalviais prožektoriais apšviestoje erdvėje.

Tie, kas lankėsi ar apsilankys tremties šešiasdešimtmečio minėjimo dienomis Genocido aukų muziejuje Vilniuje (buvusiame KGB pastate), galės pajusti kamerų šaltį, pasmerktųjų akis, žvelgiančias nuo sienų.

Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejuje š.m. birželio 2 d. atidaryta nauja paroda, skirta Sibiro tremčiai. Šiame nedideliame, iš menkiausių lėšų visuomeniniais pagrindais veikiančiame, muziejuje galima susipažinti su šio krašto partizanų kovų relikvijomis bei legendinėmis kovotojų asmenybėmis, meniskai sukurtuose dailininkės V. Zamalytės stenduose. Ir šiandien be jaudulio negalima žvelgti į dokumentus su paties Berijos parašu, į Sibiro vaikų tremtinukų akis, į dulančius kryžius Sibiro sniegyuose. Įdomus maršrutas per restauruotas pietų Lietuvos partizanų žemines kviečia jaunuosius lankytojus.

Garsiai skamba Grūto parko reklama. Tačiau lankytojų smalsuolių kelias turėtų prasidėti čia, kukliame Druskininkų Rezistencijos ir tremties muziejuje, Vilniaus alėjoje Nr. 24, didžiųjų asmenybių šviesoje, išpūdingų Sibiro panoramų papėdėje.

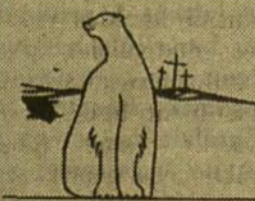
Talentingai kuriančios, moderniškai parodančios skaudžius praeities įvykius dail. V. Zamalytės darbai patrauklūs ir jaunajai kartai. Šias parodas noriai lanko jaunimas — Lietuvos ateitis. Šiuo metu viena paroda iš Genocido aukų muziejaus eksponuojama Berlyne, buvusioje Stazy būstinėje.

Grazina Mareckaitė

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, Vilniaus krašte pra-

sidėjo sunkus lietuviškų mokyklų atgimimas. Apie jį daug buvo rašoma spaudoje. Tarybos nario Gintauto Kazlausko iniciatyva LPKTS Druskininkų skyrius 1996 metais organizavo akciją „Lietuvišką knygą — Vilnijos mokykloms!“ Miesto mero Vytauto Janonio pasiūlymu į ją įsijungė 3-oji ir 4-oji vidurinės mokyklos. Buvo surinkta daugiau kaip 1,000 grožinės literatūros knygų. Jas iškilmingai padovanavo Turgelių pradinėi ir Jašiūnų pagrindinei mokykloms. Įteikimo ceremonijoje dalyvavo LPKTS Druskininkų skyriaus tarybos nariai, minėtų mokyklų vadovai, tremtinių choras ir meno saviveiklos kolektyvai.

Laptevų jūros tremtinių brolija
„LAPTEVIEČIAI“

GEDULO IR VILTIES
DIENA
1941-2001

Rumšiškos

2001 m. rugpjūtis

Tauta turi žinoti savo praeitį ir iš jos mokytis. Ypač tai pasakytina apie jaunimą, kurio rankose — valstybės ateitis.

Rezistencijos ir tremties muziejaus entuziastai stengiasi, kad kuo daugiau jaunimo, ypač moksleivių, susipažintų su netolimos praeities tragiškiausiais Lietuvos istorijos puslapiais. Visuomeninės organizacijos „Atmintis“ tarybos narės Eugenijos Sidaravičiūtės pastangomis muziejaus ekspozicijas išvydo šimtai „Saulutės“ sanatorijos vaikų.

Nuo 1998 metų organizuojamos ekskursijos moksleiviams „partizanų takais“, kuriose dalyvavo daugiau kaip tūkstantis Druskininkų miesto

mokyklų jaunesniųjų klasių mokinių. 2001-aisiais, po metų pertraukos, jos vėl atnaujintos, nes savivaldybė paskyrė lėšas transporto išlaidoms padengti. Ekskursijose dalyvavo daugiau kaip 400 penktų klasių moksleivių iš visų mūsų miesto ir aplinkinių vietovių mokyklų. Džiugu, kad jas pirmą kartą vedė Kauno kolegijos Druskininkų skyriaus studentai.

2000-aisiais muziejuje pirmą kartą buvo vedamos istorijos ir pilietinio ugdymo pamokos dešimtų klasių „Atgimimo“ ir „Senamiesčio“ vidurinių mokyklų moksleiviams. Po metų jose dalyvavo dešimtokai ir iš kitų mokyklų. Minėtas pamokas vedė aktyvios visuomeninės organizacijos „Atmintis“ narės Eugenija Sidaravičiūtė ir Alfreda Pigagienė. Visuomeniniais pagrindais dirbantys muziejaus talkininkai padarė viską, kad istorijos bei pilietinio ugdymo renginiai būtų kuo įvairesni ir taptų tradiciniais.

1994 metais „Atgimimo“ vidurinės mokyklos patalpose buvo surengta tremtinių paroda, sulaukusi nemažų lankytojų susidomėjimo. Dėl to ir kilo sumanymas toliau rinkti eksponatus, kaupti istorinę medžiagą, kad būtų galima atidaryti muziejų.

LPKTS Druskininkų skyriaus taryba, ypač jos narys V. Korotiejus, įdėjo daug darbo, kad, surinkus iš miesto organizacijų muziejui reikalingą įrangą, tinkamai paruoštų patalpas. Tik po dviejų metų, būtent 1996.12.29, tarybos narių A. Bernatavičienės, G. Kazlausko ir V. Korotiejaus iniciatyva bei pastangomis jis buvo atidarytas.

Ekspozicija, skirta ginkluotai rezistencijai ir tremčiai, tilpo viename 23,5 m kambaryje.

Muziejui buvo suteiktas „Rezistencijos ir temties relikvijų“ vardas.

1996 metais, minint pulkininko leitenanto Juozo Vitkaus — Kazimieraičio 50-ąsias žūties metines, gimė idėja parodyti žmonėms partizanų slėptuves.

Iki 1997-ųjų pavasario buvo parengta turistinio maršruto koncepcija. Numatyti du pagrindiniai kaimų objektai: slėptuvės prie Viršuroduko ir ant Ratnyčėlės kranto, netoli Jaskonių. Prie pirmosios iš jų buvo numatyta pastatyti atminimo ženklą žuvusiems partizanams, prie antrosios — pavesinė.

Maršrutas prasideda rezistencijos ir tremties muziejuje. Maršruto ilgis — beveik 60 kilometrų, trukmė — 4 valandos.

Tam, kad būtų atidarytas šis turizmo maršrutas, 1997 metais nuo balandžio 24 iki rugpjūčio 18 dienos nemokamai dirbo LPKTS Druskininkų skyriaus tremtiniai ir politiniai kaliniai. Kartais jiems talkino ir kiti savanoriai. Darbus atliko 20 žmonių per 93 dienas. Slėptuvę prie Jaskonių kaimo padėjo atstatyti SKAT'o savanoriai, o pavesinė iškilo Druskininkų amatų mokyklos moksleivių entuziazmo dėka. Pirmieji plūšėjo 21, antrieji — 42 dienas.

Maršruto įrengimą finansškai parėmė LGGRTC memorialinis departamentas, skyręs 5,500 LT medžiagų įsigijimui ir transporto išlaidoms padengti.

Atminimo ženklą žuvusiems partizanams autorius — architektas Romualdas Navikas. Šiam paminklui labai su-

dėtinga darbą-klojinius betonavimui — atliko Vytautas Korotiejus.

Techninę slėptuvių atstatymo dokumentaciją parengė ir turizmo maršruto atidarymo darbams vadovavo Gintautas Kazlauskas.

Žymaus antikinės literatūros vertėjo, Druskininkų garbės piliečio, politinio kalnio Antano Dambrasko memorialinis kambarys atidarytas 1999.03.22.

Ekspozicija pradėta rengti 1998 metų pradžioje. Darbų eigai ir jų kokybei didelę įtaką turėjo LGGRTC memorialinio departamento padovanota didžioji dalis įrangos. Krašto apsaugos ministrui Česlovui Stankevičiui tarpininkaujant, finansškai ekspoziciją parėmė vyriausybė (10,000 LT), o taip pat LGGRTC aukų rėmimo ir jų atminimo įamžinimo fondas (1,500 LT). Savivaldybės lėšomis suremontuotos laiptinė ir elektros instaliacija. Nemokamai ekspoziciją įrengė LPKTS Druskininkų skyriaus tremtiniai ir politiniai kaliniai. Pasiuokojančiai eksponatus ir istorinę medžiagą rinko visuomeninės organizacijos „Atmintis“ narės Alfreda Pigagienė, Angelė Priekulienė ir Eugenija Sidaravičiūtė.

Ekspozicijos įrengimo darbus vadovavo Gintautas Kazlauskas. Dizaino projekto autorė — dailininkė dizainerė Vida Zamalytė.

Pažymint Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio 50-metį, ekspozicija atidaryta 1995.05.01.

Tremties ekspozicija — viena iš svarbiausių muziejaus ekspozicijų, pareikalavusi didžiausių pastangų.

Praslinkus daugiau nei pusmečiui, vis dar nebuvo įma-

noma išspręsti patalpų, o vėliau — ir finansinių problemų. Pagaliau savivaldybė skyrė beveik pusę patalpų remontui reikalingų lėšų (9,000 LT). Lėšos buvo panaudotos medžiagų įsigijimui, o patalpas nemokamai suremontavo talkininkų būrys.

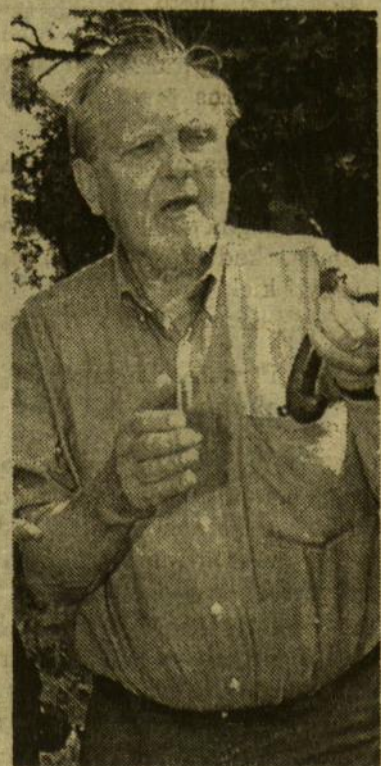
Dar daugiau lėšų pareikalavo ekspozicijos įrengimas. Dvejus metus dalyvaudami savivaldybės kultūrinių programų konkursuose, laimėjome 10,000 litų. LGGRTC aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondas skyrė 1,500 LT, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga — 1,000 LT, UAB „Druskininkų vandentiekis“ — 300 LT. Beveik 3,000 LT paaukojo pavieniai asmenys. O lėšų vis dar trūko. Tada į pagalbą vėl atskubėjo tremtiniai ir politiniai kaliniai, nemokamai atlikę didelę darbų dalį. Iš viso talkos, įskaitant ir patalpų remonto darbus, dalyvavo 16 žmonių, kurie dirbo daugiau nei 800 valandų.

Ekspozicijos įrangos darbų vadovas — Gintautas Kazlauskas, o jos dizaino projekto autorė — dailininkė dizainerė Vida Zamalytė.

Ekspozicija, skirta 1941-ųjų metų tremimų 60-osioms metinėms, atidaryta 2001.06.03.

Tremties ekspoziciją rengė: Vaclovas Baltius, Aldona Bernatavičienė, Vytautas Bolys, Eloiza Butkienė, Aleksandras Čaplikas, Antanas Černiauskas, Marytė Janulevičiūtė, Gintautas Kazlauskas, Vladas Kleponis, Vytautas Korotiejus, Vytautas Krivonis, Angelė Matiukevič, Jonas Mizaras, Albina Saveikienė, Agota Stumėnienė, Jonas Vaikšnoras.

Nuostabiausias miestas — Vilnius

Czesław Miłosz, apsilankęs savo gimtajame Šeteinių dvare.

gyvenęs JAV ir Lenkijos poetas, paklaustas, kur jo tikrieji namai, atsakė, jog, „kur begyventų, jo vaizduotėje pasaulis turėjo keturias puses, tačiau visada nuo Šeteinių, nes tai buvo ir yra jo pasaulio vidurys“.

Cz. Miłosz mano, kad laimingiausias jo gyvenimo laikotarpis taip pat prabėgęs gimtinėje, kai jam buvo aštuoneri. Prie gražiausių miestų poetas priskiria Vilnių.

„Kalbėdamas apie savo gyvenimą, labai vertinu savo jaunystę Vilniuje. Pajutau didelį palengvėjimą, kad Vilnius nustojo būti hermetiškai atribota siena nuo pasaulio, tačiau nereiškia, kad noriu arba turiu į jį dažnai važiuoti — užtenka suprasti, jog Vilnius, kaip kadaise, vėl yra arti Europos“ — sako Cz. Miłosz.

Jo nuomone, „šiame mieste praleista jaunystė — tai milžiniškas turtas visam gyvenimui, nors žmogus ne visada supranta koks neįprastas yra Vilnius“.

Šiuo metu poetas gyvena Lenkijoje (Krokovoje), JAV, kur dėsto universitete, ir Prancūzijoje. (BNS)

MENŲ DIALOGAS

Birželio 28 d. Vilniuje pradėjo veikti paroda, skirta Didžiosios Britanijos muzikai ir vaizdo menui. Šiuolaikinio meno centre (ŠMC) pristatytas kuratorių Christian Perrell ir Daniell Casella projektas „Video Vibe“.

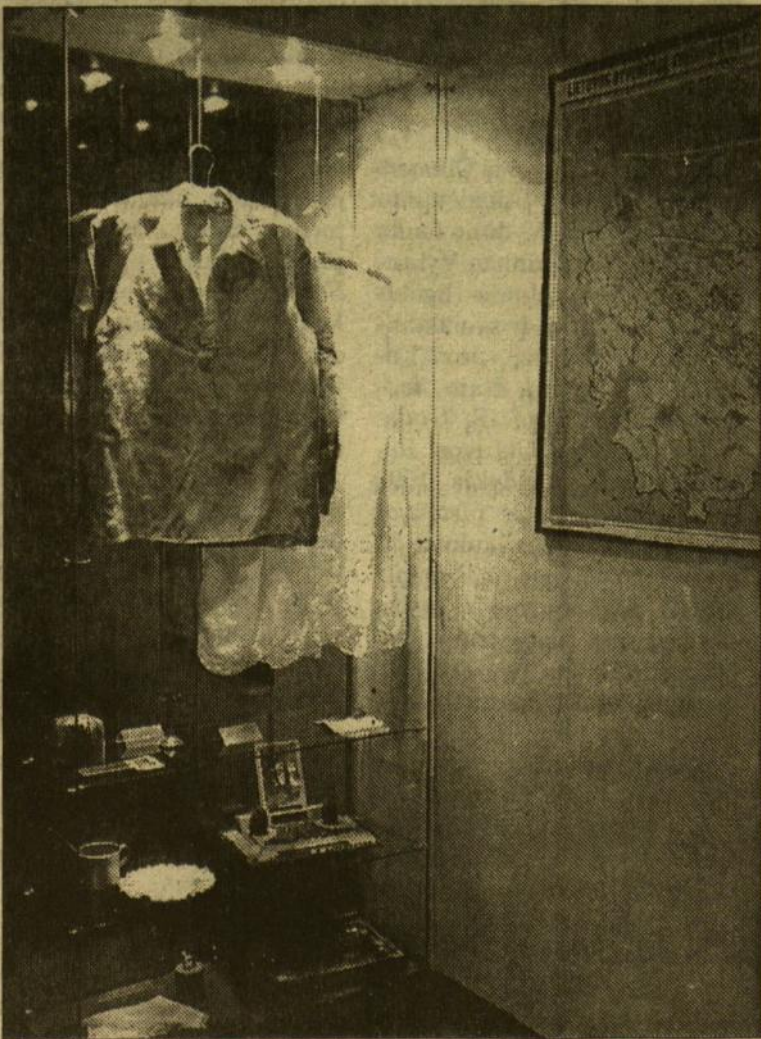
Projektas skirtas tirti reiškinius, kuriuose susiduria muzikos kultūra ir vaizdo menas. Parodoje pristatoma ne-

mažai šių dviejų išraiškos priemonių dialogo pavyzdžių. Žiūrovams siūlomi vaizdo darbai liudija apie nuolat kintančius garso ir vaizdo santykius — panašumus, skirtumus ar sutapimus, pranešė ŠMC.

Parodą sudaro penkos tematinės vaizdo kompiliacijos ir trys kūrinių televizoriaus monitoriai. Jų autoriai — Mark Dean, Ross Sinclair ir Cerith Wyn Evans. (BNS)

Dail. Vida Zamalytė.

Iš „1941-1953 tremimų“ ekspozicijos Druskininkuose.

Muziejininkų konferencija

Virginija Paplauskienė

Ketvirtą pavasarį iš eilės, Lietuvos muziejininkai, susirenka į mokslines konferencijas, kurias organizuoja Lietuvos muziejų sąjunga, Rinkinių mokslo tyrimo sekcija. Šių metų konferencijos tema — „Lietuvos muziejų rinkinių kaupimas ir tyrimas. Atradimai, problemos, perspektyvos“. Konferencijoje perskaityta 16 pranešimų, supažindinta su muziejininkų veikla — kalbama apie naujausius archeologijos, istorijos, dailės paminklų tyrinėjimus. Išleistas konferencijos katalogas.

Gausiai muziejininkų šeimai, savo namų duris, o tiksliau pasakius — vartus, svečiai atvėrė Trakų pilis. Į šią didingą ir brangią lietuviams vietą važiuavo muziejininkai iš visos Lietuvos. Kiekvienas atvykusiųjų turėjo kuo pasidžiaugti ir kuo pasidalinti. Norinčiųjų dalyvauti konferencijoje būtų buvę ir daugiau, tik finansinės problemos daugeliui muziejininkų neleido ištrukti į kelionę. O ir didesnė dalis atvykusiųjų džiaugėsi tik viena diena (konferencija trunka dvi dienas), nes negalėjo pasinaudoti siūloma nakvyne, už kurią reikėjo mokėti nemažą, pagal muziejininko algą, pinigų sumelę. Trakų muziejaus direktorius, arba „Pilies kunigaikštis“, pasirūpino, kad atvykusieji būtų sotūs ne tik duona kasdienine. Po pirmos dienos konferencijos, „Kunigaikštis“ parūpino baltą garlaivį ir plukdė dalyvius mėlynakiam ežere. Jis susirinkusiems svečiams su pasididžiavimu aprodė savo turimas valdas. Vėliau didžiojoje menėje svečius pasitiko muzikantai ir pilies linksminčiai. Menės kampe puikavosi alaus statinaitės, o stalai masinio įvairiais skanėstais. Gražiai pabendrė, pasivaišinę laimingų muziejininkų „karietos“ apie vidurnaktį išriedėjo iš Trakų pilies ir tolimus Lietuvos kampelius, išsiveždami ne tik gerą nuotaiką bet pasisėmę daug įdomių ir naujų minčių iš girdėtų konferencijoje pranešimų.

Konferencijos metu skaitomi pranešimai buvo turiningi, prasmingi, faktų pateikimu turtingi. Sunku būtų supažindinti laikraščio skaitytojus su visais pranešimais. Pateiksiu, manė nuomone, originaliausias ir įdomiausias.

Kernavės kurpaitės ir archeologija

Kernavės archeologijos ir istorijos muziejaus — rezervato darbuotojos D. Vaičiūnienė ir Dalia Grigonienė pasidalino

viršutinio Kernavės miesto tyrimų medžiaga. Konkretiai buvo kalbama apie XIII a. pab. — XIV a. kernaviškių apavą. Pagal rastus pavyzdžius, buvo pasiūtos dailios kurpaitės... į kurias, savo kojelės taikėsi išprausti ne viena muziejininkė — pelenė...

Prelegentės supažindino su 1998 metais aptiktais turtais, rasta ties „Mindaugo sosto“ piliakalniu ir „Lizdeikos kalnu“. Tai XIV a. žiemosios keramikos šukės, stambių gyvulių kaulai, tašytų kuoliukų liekanos. Tyrinėjimo tikslas — kuo daugiau sužinoti apie Kernavės viduramžius. Pavyko atkasti ir ištirti XIV a. sodų kiemą. Visi radiniai yra įdomūs, o gausiausių radinių grupę sudaro vietinės ir importinės gamybos papuošalai. Nemažai buitinių daiktų liekanų. Drėgname tirto ploto sluoksnyje gerai išsilaikę odiniai dirbiniai ir jų fragmentai. Taigi, buvo rasta ir trijų rūšių avalynė — naginės (sudėtingesnis apdailos variantas — ažūras), auliukiniai batai (kurpės) ir pusauliniai batai.

1999 m. tyrimų metu surasta odinė medžiaga buvo atiduota į Lietuvos Dailės muziejų P. Gudyno restauravimo centrą. Medžiaga buvo restauruota. Pagal manomą pavyzdį, buvo pasiūta atitinkama avalynė. Tyrinėjant tą plotą, buvo rasta ir daugiau odinių daiktų — peilių makštys, kapšeliai ir jų fragmentai, adatinė, bizūnas ir kt. Prelegentės darė prielaidą, kad odinio apavų ir kitų odinių dirbinių gamyba galėjo būti šios sodybos gyventojų amatas. Apavo formose, kaip ir to meto juvelyrikoje, juntama didelė senosios Rusijos kultūros įtaka. Tai sąlygojo tamprūs prekybiniai ryšiai.

Dailios pasiūtos kurpaitės patiko daugeliui muziejininkų. Staigmena tapo pranešimas, kad tokį apavą gali išgyti kiekvienas norintis, atvykęs į Kernavės muziejų.

Tikrosios Lietuvos kariuomenės šaknis

Kėdainių krašto muziejaus darbuotoja J. Nekrašienė supažindino klausytojus su Radvilų mauzoliejomis, kuris jau atvertas lankytojams.

Kunigaikščių Radvilų sarkofagų tyrimai truko beveik 10 metų. Radvilų mauzoliejus buvo barbariškai nusiaubtas (po II pasaulinio karo ten buvo grūdų sandėlis, vėliau Vaikų sporto mokykla). Kunigaikščių Radvilų sarkofagai nebuvo apsaugoti ir tapo api-

plėsti. Suremontavus evangelikų reformatų bažnyčią ir mauzoliejų, restauruoti sarkofagai. Sarkofagus restauravo kėdainietis, buvęs muziejaus darbuotojas, Gintaras Kazlauskas, nuodugniai išstudijavęs ir surinkęs išsamias žinias apie kunigaikščių Radvilų gyvenimą, apie sarkofagų atsiradimo, pagaminimo bei patalpinimo Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčios rūsiuose istoriją ir apie Jonušo Radvilos — sarkofago autoriaus — gyvenimą, jo darbus.

Muziejininkų iniciatyva 1995 m. buvo organizuotas Jonušo Radvilos palaikų perlaidojimas kunigaikščių Radvilų mauzoliejuje. 1997 m. perlaidoti ir Kristupo Radvilos Perkūno palaikai. Perlaidojimo metu buvo primintas labai svarbus faktas, kad Lietuvos kariuomenės šaknis ne 1918 m. lapkričio 23 d. Lietuvos kariuomenė egzistavusi kur kas anksčiau — nuo Lietuvos valstybės sukūrimo. Lietuva su savo įstatymais, pinigų sistema egzistavo ir po Liublino unijos. Jos kariuomenės XVI-XVII a. vyriausieji vadai J. Radvila ir K. Radvila Perkūnas yra palaidoti šiame mauzoliejuje. Kėdainių muziejininkai sukaupę turtingą medžiagą apie šiuos XVII a. didikų gyvenimą ir veiklą: įvairius leidinius, knygas, straipsnius. Savo lankytojus supažindina su LDK praeitimi, pasakodami apie kunigaikščių Radvilų muziejų. Sarkofagai įdomūs ir kaip istorijos, dailės, literatūros (epitafijos) paminklas. 2001 metais baigti restauruoti vaikų sarkofagai, taigi visiškai atkurtas Radvilų mauzoliejus. Prelegentė pateikė įdomias fotonuotraukas, kurios suintrigavo ne vieną klausytoją.

Tikiuosi, kad norinčiųjų susipažinti su Radvilų mauzoliejomis bus tarp gyvenančių ir už Lietuvos ribų.

Kanklės iš lietuvių tautinės muzikos muziejaus

Konferencijos dalyvius nustebino ir sudomino jauna moteris, atkeliavusi iš Trakus autobusu iš Kauno, su nemažomis kanklėmis ant peties. Tai P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos muziejaus darbuotoja L. Lukenskienė. Ji pateikė išsamų pranešimą apie J. Telešiaus stilizuotas kankles. Tai unikalus lietuvių kanklių tobulinimo pavyzdys, neturintis sau lygių.

P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos muziejus, esantis

Vaizdas nuo Kernavės piliakalnio.

Kaune, žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Tai, kas čia saugoma ir eksponuojama yra brangu ir artima kiekvieno lietuvių širdžiai — skudučiai, kanklės, ragai, birbynės, dūdmaišiai, akordeonai, stilizuotos gitaros, „katarinkos“ ir kiti liaudiški instrumentai... Šiame muziejuje skamba anos nepriklausomos Lietuvos Papų dėsės iš kaimo dainuokos.

Konferencijos dalyviams prelegentė papasakojo ne tik apie stilizuotas, patobulintas J. Telešiaus kankles, bet ir apie patį liaudies muzikantą. Jis kilimo iš Merkinės, dzukų krašto, gimė 1913 m. muzikalių šeimoje. Mama turėjo gražų balsą, grojo gitara, senelis vargonininkas. J. Telešius baigė gimnaziją, toliau dirbo spirito gamybos fabrikuose. Darbas nieko bendra su muzika neturėjo. Bet jo širdis buvo muzikali. Nuo 9 metų pradėjo groti vargonais. Grojo lūpine armonikele, pūtė klarneta, fagotą, mokėjo skambinti mandolina, cimbalais, griežė smuiku, grojo akordeonu. Svarbiausiu muzikos instrumentu jam buvo kanklės. Pirmas kankles pasigamino, padedamas mokytojo A. Gartiogos. Tai buvo tradicinės suvalkiečių tipo kanklės su užrieti, „rageliu“ kairėje pusėje ir apvalinimu dešinėje. Jis bandė pagaminti platesnio diapazono kankles ir pagamino — dvilypes kankles, kankles su keturiomis skersniais, kankles su voleliu, moteriškas kankles. Apie 1998 m. sukūrė chromatinės kankles. Pustonines kankles muzikantas padovanojo Stulgos muziejui. Būtų įdomu pateikti visą kanklių pagaminimo technologiją ir konstrukciją, bet tai būtų didelis aprašymas. Norėčiau pastebėti, kad jo kanklės turi 24 stygas. Prelegentė teigė, kad J. Telešius — kaimo šviesuolis. Jis visą gyvenimą mėgo skaityti, domėjosi Lietuvos praeitimi. Jo sodyboje apsilanko daug svečių, kurie nori išgirsti jo kankliavimą ir dainavimą. J. Telešius brangina iš senovės paveldėtas dvasines kultūros vertybes. Per visą savo gyvenimą pagamino daugybę kanklių, kurias išdovanojo, ar pusvelčiui pardavė.

Prelegentė puikiai paskambino kanklėmis. Romantiški, lyriški garsai užburė jautrias muziejininkų širdis. Buvo įrodyta, kad šios kanklės yra negintytinai svarbios lietuvių muzikos istorijoje.

M. K. Čiurlionio dailės muziejaus lobiai

Konferencijoje buvo pateikti įdomūs pranešimai apie nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus saugomus archeolo-

Operos teatro sezono įvykis

Šio sezono įvykiu, sensacija Vilniaus Operos ir baletų teatro direktorius Julius Andrejevas pavadino Violetos Urmanavičiūtės-Urmana koncertą šiame teatre birželio mėnesį, baigiantis teatriniam sezonui. Grįžusi iš sėkmingų gastrolų New Yorke, Čikagoje, kituose JAV miestuose, Vilniuje V. Urmanavičiūtė-Urmana koncertavo kartu su kita Lietuvos operos žvaigžde — solistu — tenoru Virgilijum Noreika. Griežtą Operos ir baletų teatro simfoninis orkestras, dirigavo Liutauras Balčiūnas.

Kupina žiūrovų teatro salė! Jau legenda tampa, V. Urmanavičiūtė buvo toji pagrindinė traukos jėga, perpildžiusi šią talpiausią Lietuvos teatro salę.

V. Urmanavičiūtė-Urmana nepaprastai švari, tobula sopranu padainavo Amelijos sceną ir ariją iš G. Verdi operos „Kaukių balius“, Tosca ariją iš to paties pavadinimo G. Puccini operos. Jautriai skambėjo jos atlikta Aldonos arija iš A. Ponchielli operos „Lietuviai“, Dalios arija iš B.

gijos rinkinius, apie jų formavimą ir pirmuosius eksponatus, prelegentė — R. Kišonienė; to paties muziejaus darbuotoja V. Ostašenkienė supažindino su kunigo J. Žio-go archeologinės kolekcijos istorija ir tyrinėjimais; T. Stelmokas supažindino su XX a. pradžios prancūzų graviūra, saugoma tame pat muziejuje; J. Abdulskytė pateikė išsamų pranešimą ir apie Kauno Benediktinų vienuolyno lobį, ir dar daug kitų įdomių pranešimų galima buvo išgirsti konferencijos metu. Muziejininkai nuoširdžiai dalinosi savo atradimais, pasiekimais.

Pabaigtuvių vakaronė

Linksmosios vakaronės šventėje ir aš dalyvavau, su Kunigaikščiu šokau, midų gėriau, matiau laimingus kolegų veidus. Galiu teigti, kad muziejininkai ne tik atkakliai dirba, bet moka ir šauniai linksintis, džiaugtis gyvenimu... Iš šalies stebint laimingus veidus, jatau, kad tikroji Lietuva — tai jie, tie žmonės, kurie brangina kiekvieną gimtosios žemės lopinėlių, kiekvieną lietuvišką žodelį, dainą, pasaką, legendą, saugo ir puoselėja kiekvieną rastą relikviją.

Ir kol Lietuvos žemėje gyvena šie idealistai, šventai tikintis į savo darbo prasmę, reikšmę ir svarbą, saugantys praeities neįkainojamus turtus, tol Lietuva bus gyva.

MOKSLININKUI IR TYRINĖTOJUI

Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje Vilniuje birželio 6 d. atidaryta paroda „Fridtjof Nansen, vyriausias komisaras“.

Kartu su Norvegijos Užsienio reikalų ministerija ir Norvegijos Liaudies buities muziejumi surengta paroda skirta norvegų didvyriui — sportininkui, tyrinėtojiui, mokslininkui, valstybės veikėjui ir humanistui — F. Nansen (1861-1930). Budamas 27-erių, F. Nansen pirmasis slidėmis įveikė Grenlandiją, o po penkerių metų laivu „Fram“ nukeliavo į patį šiauriausią, bet kada žmogaus pasiektą, tašką Šiaurės ašigalyje.

1905 metais, yrant Norvegijos sąjungai su Švedija, F. Nansen iškilo kaip gerbiamas valstybės veikėjas. Atstovaudams Tautų sąjungai, po Pirmojo pasaulinio karo mokslininkas ir keliautojas darbu humanitarinės pagalbos srityje pakylėjo į naują lygmenį.

Paroda M. Mažvydo bibliotekoje yra 2001 metų kultūros programos „Dėmesys Baltijos šalims“ dalis. Šios programos tikslas — sustiprinti Norvegijos ir Baltijos valstybių individualius bei visuomeninių įstaigų ryšius. Programą remia Norvegijos karalystės Užsienio reikalų ministerija. (BNS)

L. BALTRAUS KONCERTAS

Birželio 7 d. Vilniuje, Menininkų rūmose, suruoštas JAV gyvenančio dainininko L. Baltraus koncertas. Programoje, taip pat dalyvaus pianistas Jūrius Boreika, daininkė Natalija Katilienė ir skaitovė Aldona Daučiūnienė.

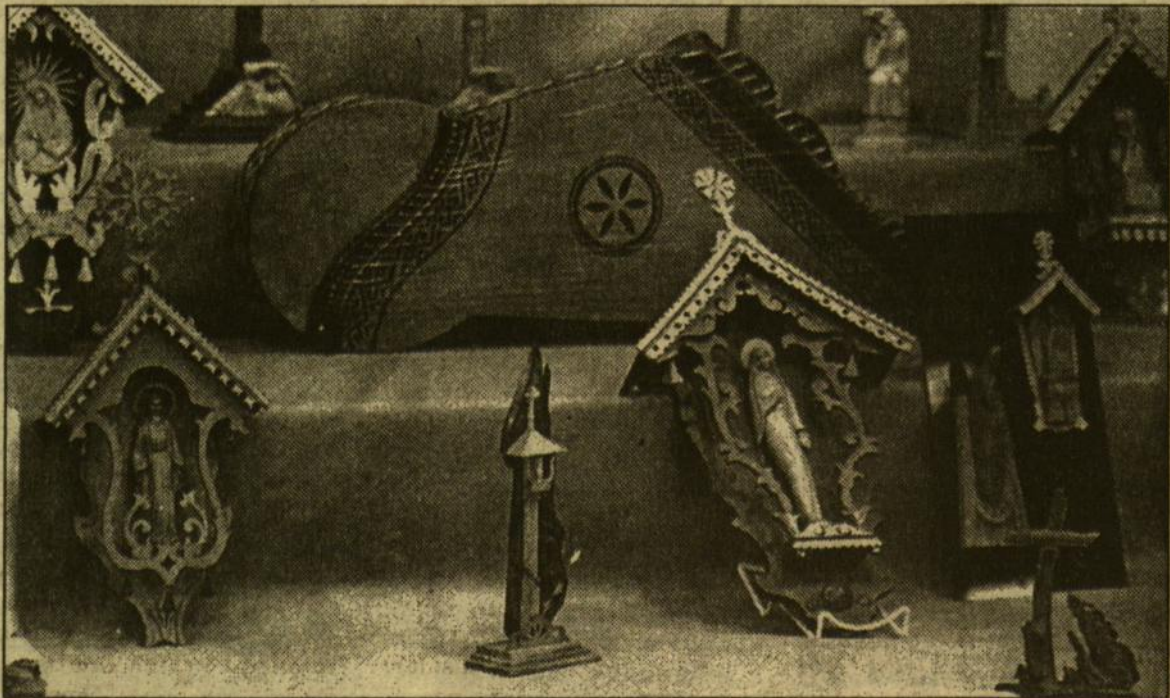
Be Richard Wagner kūrinų, Leonas Baltrus (dramatinis tenoras) padainuos keturias neapolietiškas dainas.

Dainininkas Leonas Baltrus gimęs 1933 m. Klaipėdoje. Baigiantis karui su tėvais pasitraukė į Vokietiją, 1949 m. persikėlė į JAV mokėsi Rochester muzikos mokykloje, Sirakūzų universitete, Vienos muzikos akademijoje, tobulinasi Romoje. 1967-1969 m. buvo Rochester italų operos trupės „Verdi Opera Society“ pagrindinis tenoras. Dainavo Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Italijos miestų teatruose, koncertų salėse. 1993-1995 metais dėstė Lietuvos muzikos akademijoje. Yra įdainavęs ir plokštelę Franc Shubert dainų ciklą „Gražioji malonininkė“. (Elta)

Algimantas A. Naujokaitis

Iš kairės: Virgilijus Noreika, Violeta Urmanavičiūtė-Urmana ir dirigentas L. Balčiūnas.

Lietuvių tautodailės dirbiniai.

Vytauto Maželio nuotrauka

Leidiniai

Ilgai ieškota poezijos knyga

Kodėl panūdau išgyti Patricijos Smit debiutinę knygą *Tobulas pasaulis*? Štai kelios priežastys. Pirmiausia, man patiko šen ir ten periodikoje išspausdinti jos gyvenimiški eilėraščiai, dvelkiantys prozodijos liaunumu. Antra, *Poezijos pavasario 99* almanache pradinis eilėraštis „kada grįžta strėlė/ ir apsisuka laikas“ tarsi nusakė jos pasaulėvoką, kad iš šiuo dvieiliu: „viskas yra tobula/ ir viskas yra šventa“. Pagalvojau: poetė iškelti žmonijos „aukso amžiaus“ atminimą. Erdvūs mitai. Gėrio ilgesys.

Trečia priežastis — šiemet vasario 2 d. *Literatūros ir meno savaitraštyje* išspausdinta poeto Dainiaus Gintalo recenzija „Apie tobulą pasaulį ir akmenį“, gerokai vėluojanti, nes LR sąjungos leidykla Smit knygą išleido 1999 m. Toks vėlavimas suprantamas. Ten knygų aptarėjai dažnu atveju negauna honorarų, tad ir neskuba recenzuoti. Atrodo, kad D. Gintalui savo žiningame, reiklame rašinyje rūpėjo ir atsikirsti Tomui Venclovai, kuris knygos nugarėlėje nepagalvojęs reklaminių pagyrų P. Smit verlibrinei kūrybai: „galbūt geriausia lietuviškai rašyta poezija, kurią esu skaitęs pastaraisiais metais ar net dešimtmečiais“ (...), „ji absoliučiai atspindi pseudo-avangardo tuščiažodžiavimą“.

Tie T. Venclovas „galbūt“ ir „beveik“ suteikia jo nuomonei tam tikrą išlygą. Atseit, išgylinus galima surasti šio ir to ne visai vykusio. O kad poetė yra „absoliučiai atspindi“ nūdien Lietuvoje klestinčiai (šalia liesos ekonomikos) imantrios metaforikos pramonėi ir visokių nešvankybų kaisiojimui, yra tiesa. Ji yra taupi, santūri, nepraradusi sveikų provincinių vertybių. Pasak Venclovo, jos eilės apie save ir apie kitus žmones „visada pritrūkta nepamėgto žmogaus atvirumo ir tikrumo“.

D. Gintalas, kurio erotiška ekspresyvią poeziją (nenuobodžią, bet ir neįsimintina) esu skaitęs Poezijos pavasarių antologijose ir neseniai *Metų* žurnale, kimba prie Tomo Venclovo nurodyto P. Smit „atvirumo ir tikrumo“. Čia jau *volens volens* iškyla dorovinė problema. Negi iš tiesų virš eilėraščiųose vaizduojamų personažų „nebekabo autorės krikščioniškosios moralės kardas“? Kritikai dingojasi, jog poetė, šitaip atvirai aprašinėdama kitų keistus, skaudžius, sujauktus, kartais ir nuodėmingus gyvenimus, tariasi pati esanti nekaltą ir tuo būdu meta į juos akmenį. „Juk Kristus labai aiškiai yra pasakęs, kad tas, kuris be nuodėmės, tegul meta į jį akmenį. Nejaugi autorė tą akmenį mestų?“ Šitaip savo rašini užbaigia D. Gintalas.

Tai mane ir paakino žūt būt gauti šią knygą. Deja, iš kelių Lietuvos miestų buvo atsakyta: knygynuose nėra. Net sąrašuose nėra. Labai jau menkas tiražas. Tas pavadinimas *Tobulas pasaulis* kažkaip ironiškai įtaigoja: „netobuloje“ Žemės planetoje tobulybės neieškok. O man, prisiekio visais angelais, visada atrodė ir atrodo, kad pasaulis negali būti netobulas, nes Visatoje

jis yra vienintelis, su nieku kitu nepalyginamas. Tokiame pasaulyje ir laiko nėra. Kas kita gyvenimas, kuris ne visada ir ne visiems yra džiugusiu klotas. Vis dėlto, imant vaikystę ir neminant katastrofiškų išimčių, gyvenimas susilieja su tobulu pasauliu. Vieną dieną netikėtai iš Šiaulių mies'o atėjo didžiulis vokas su tobulais pašto ženklais. Siuntė literaturologė Dalia Striogaitė, prieš keletą metų parašiusi knygą apie lietuvių ankstyvesnį avangardą *Avangardizmo sukuryje*. Voke suradau atšviestus *Tobulo pasaulio* puslapius. D. Striogaitė tą knygą pasiskolino iš P. Višinskio viešosios bibliotekos. Daug brangaus laiko sueikvojo moteris. Tiesiog nežinau, kaip atsidėkoti.

Pamaciau, jog tai iš dviejų rinkinių sudaryta knyga: *Tobulo pasaulio* (asmeniškų išgyvenimų, gimimo, tėvo, motinos, šeimos, vaiko...) ir *Fotoblyksnių saulėtą dieną* (įvairių pažintų žmonių su įvairiomis profesijomis poetinių charakteristikų). Visa tai T. Venclova pavadino miniatiūrėmis biografijomis.

Eilėraščių tekstuose ėmiau ieškoti D. Gintalo numanomo poetės dangstymosi dora, taigi tų vietų, kur ji savo „tyrosios vaidulės veidą“ slepia „už kitų nuodėmių medžių“ ir iš ten lyg ir svaidda į kitus akmenis. Atidžiai perskaitęs tekstą, šitokio slapukavimo

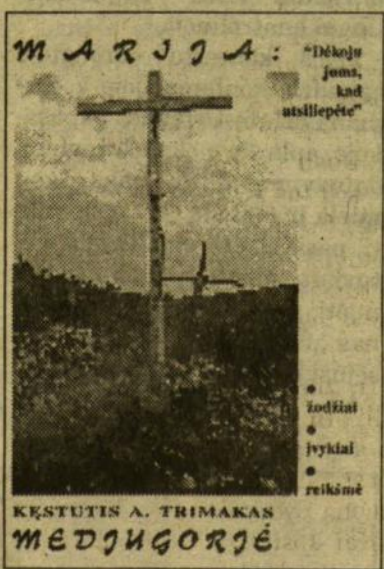
Kryžiumi pažymėta vieta Podborno kalne Medjugorėje, kur pirmą kartą 1981.06.25 Marija kalbėjo su jauniaisiais regėtojais.

nesuradau. Jei ji apie tuos žmones (pirmuoju ir trečiuoju asmeniu) kalba, minėdama būdingas gyvenimo detales (gal ir su vaizduotės akcentais), tai toks kalbėjimas nėra moralizavimas. Tai tik žmogiškos esmės išryškinimas vaizdinga poetine forma. Toliau „fotoblyksniais“ operavo ir Dantė, aprašinėdamas pragarą *Dieviškoje komedijoje*. Skirtumas tas, kad P. Smit *Tobulo pasaulio* žmonės tėra tik paprasti, neidealizuojami mažų miestelių ar kaimo gyventojai. Poetė įsijaučia į jų būklę, charakterius, buitį, džiaugsmus, negandas... Kaip eilėraštyje „Fotografai“ sakoma: „mes turim ateiti praėti numirti“.

Ši knyga verta kur kas išvalgesnio idėjų ir formos aptarimo. Taip pat ir papildomos laidos.

Pranas Visvydas

Šviesa iš kalnais apsupto užkampio?

Kęstutis A. Trimakas. *Marija: Dejoju jums, kad atsilieptėte. Medjugorje*

Kęstutis A. Trimakas. *Marija: Dejoju jums, kad atsilieptėte. Medjugorje*: žodžiai, įvykiai, reikšmė. Kaunas: „Naujasis amžius“. 2001, 160 psl.

Dvidešimtojo amžiaus gale, šalia Lurdo ir Fatimos Europoje, o vėliau — ir kituose žemynuose, ėmė garsėti nauja krikščionių maldininkų lankoma vieta: Medjugorje. Prieš 20 metų tai buvo katalikų kroatų apgyventas užkampis komunistų valdomoje Jugoslavijoje. 1981 m. birželio 24 d. penki jaunuoliai sakėsi matę, o rytojaus dieną ir kalbėjo, su kalne pasirodžiusia nuostabią Ponia (*Gospa*). Pradžioje niekas jais netikėjo, bet įvykę neįprasti, neišaiškinami reiškiniai įtikino tos parapijos vadovus pranciškonus ir apylinkės gyventojus. Valdžia įtarė Bažnyčią čia ruošiant sąmokslą, persekiojo jaunuolius, draudė žmonėms rinktis, sudėgino pranciškonų vienuo-

lyną, kleboną suėmė, nuteisė kalėti. Bet nieko nesustabdė. Jaunuoliai ir toliau tvirtino kasdien matę Ponia, kuri pasisakė esanti Palaimintoji Mergelė, Taikos-Ramybės Karalienė. Žinia pasklido: pirma pačiame krašte, paskui — už Jugoslavijos ribų. Per 20 metų šią maldos vietovę aplankė daugiau kaip 20 milijonų žmonių iš viso pasaulio, keliasdešimt tūkstančių kunigų ir bent 300 vyskupų. Atsilankė ir lietuvių iš Lietuvos ir kitų kraštų.

Šių metų birželio 24 d. su kanka dvidešimt metų nuo pirmojo Ponios pasirodymo. Lietuvoje ką tik buvo išspausdinta kun. dr. Kęstučio Trimako knyga šiai sukačiai paminėti ir lietuvių plačiau supažindinti su įvykiais Medjugorėje. Knygos pastaboje

Toje pačioje pirmojo Švč. Mergelės Marijos apsiereikimo vietoje lietuvių maldininkų grupė 1987.06.24. Grupės vadovas — kun. K. Trimakas, su lietuviška vėliava.

minima, kad autorius „yra gerai susipažinęs su įvykiais Medjugorėje. Jis stebėjo juos keliolika metų, o vietovę yra aplankęs šešis kartus. Yra išgijęs daugiau kaip 50 knygų apie Medjugorje. Jo parengtas Apsireikusiųsios 1981-1988 m. žodžių rinkinys su jo įvadu buvo išspausdintas 1988 m. pavadinimu *Aš kviečiu jus*“.

Naujos knygos pavadinimas: *Marija: Dejoju jums, kad atsilieptėte*. Knyga yra suskirstyta į tris dalis: pirmoje — Apsireikusiųsios žodžiai; antroje — įvykių apžvalga ir autoritetingų asmenų pasisakymai; trečioje — gvildinama tų įvykių reikšmė.

Pirma svarbų žinoti, kokiais argumentais grindžiamas įsitikinimas, kad Medjugorėje Švč. Marija tikrai apsiereikė ir kalba. Knygos antroje dalyje argumentai išdėstomi labai planingai: 1. popiežius Jonas Paulius II asmeniškai yra tuo įsitikinęs; 2. daugelis Bažnyčios ganytojų yra taip pat tuo įsitikinę; 3. teologai bei kiti mokslininkai tyrė ir pasiekė tokią pat išvadą; 4. jauni regėtojai buvo egzaminuojami ir tiriami: jie buvo rasti sveiki, patikimi, regėjimo metu patiria tikrą ekstazės būseną; 5. yra įvykę staigūs pagijimai, kurie mediciniškai neišaiškinami; 6. Medjugorje yra tapusi religinio atsinaujinimo centru, kur įvyksta daug atsivertimų; 7. klesti ne tik nuoširdus pamaldumas, bet ir šalpa, labdara ir kiti meilės darbai; 8. yra įvykę ir tebeįvyksta neišaiškinami atgamtiniai ženklai.

Įvykiai Medjugorje prasidėjo 1981 m. Jono Pauliaus II popiežiaus pradžioje. Apie juos popiežius buvo nuolat informuojamas. Savo asmeninį įsitikinimą jis yra pareiškęs daug kartų, dažniausiai audiencijose vyskupams ir maldininkams. Tai viešai žinoma, kadangi jis neliepia to slepti. Jis yra teigęs: 1. „Medjugorje yra Lurdo ir Fatimos tęsinys ir išsipildymas“; 2.

Švč. Marija kalba Medjugorje, 3. Medjugorje yra „didis dvasingumo centras“; 4. žmonės čia randa „tai, kas yra atgamtiška“. Jo besiteiraujantiems apie ten vykstančius maldininkus jis daug kartų pasakė: „Tegul jie ten vyksta, meldžiasi, pasninkauja ir atsiverčia“ (taip žmones ragina ten apsiereikianti Marija). Vyskupai tvirtina, kad popiežius yra juos skatinęs ten vykti. Be to, jis daug kartų yra sakęs, kad pats ten vyktų ir patarnautų maldininkams, kaip kunigas, bet, kaip popiežius, to negali daryti.

Daug vyskupų, ypač tie, kurie Medjugorje aplankę, pripažįsta gerų vaisių gausybę ir ir daugelis pasisako dėl to asmeniškai įsitikinę Švč. Marijos apsiereikimu. Knygoje išspausdinta keliolikos kardinolų teigiami pareiškimai.

Trys pasaulinio garso teologai, studijavę ir tyrę įvykius bei žodžių turinį, viešai pasiskelbė savo išvadas ir asmeninį įsitikinimą: 1. tai tikri Švč. Marijos apsiereikimai ir 2. apsiereikimų turinys visiškai atitinka Evangeliją ir Bažnyčios mokslą. Šie trys yra: neprilygstamas daugelio šiuolaikinių Švč. Marijos apsiereikimu tyrinėtojas prancūzas kun. Renė Laurentin (jau parašęs visą seriją knygų), Jono Pauliaus II kardinolu paskirtas šveicaras teologas Hans Urs von Baltasar ir vienas žymiausių šių laikų mariologų airis kun. Michael O'Carroll.

Knygoje yra pateikta daug faktų apie įvykių eigą. Medjugorjės parapiją jau daug metų aprūpina pranciškonai. Jų paskatinti, vietos gyventojai 1933 m. ant aukšto kalno pastatė didelį cementinį kryžių, kaip padėkos ženklą žmonijos Atpirkėjui (minint Jo kančios, mirties ir prisikėlimo 1900 m. sukaktį) ir kaip jų ir visos apylinkės Jam pašventimo simbolį. Ir štai maždaug po

pussimčio metų prasidėjo šie nepaprasti įvykiai. 1992-1994 m., serbams užpuolus, aplinkui vyko aršios kovos, bet Medjugorje liko nepaliesta ir tapo nuo karo nukentėjusiųjų, ištremtųjų ir pabėgėlių prieglaudos bei humanitarinės pagalbos centru.

Popiežius, Bažnyčios ganytojai ir teologai pripažįsta, kad apsiereikimai Medjugorje yra Lurdo ir Fatimos tęsinys bei išsipildymas. Lurde, Fatimoje ir kitur Švč. Marija pasirodydavo trumpai, pasakydavo mažai, skatindama žmones atsiversti. Medjugorje Ji pasakė atėjusi čia buvoti, mokyti žmones melstis ir mylėti. Pirma Ji mokė jaunos regėtojos, paskui — parapijiečius, jauno grupes, o nuo 1987 m. kas mėnesį Ji perduoda trumpą skatinimą visiems žmonėms pasaulyje. Jos žodžiai yra tūkonių šių laikų žmonėms: „Jūs kuriate naują pasaulį be Dievo, tik savo jėgomis“. Ji pastebi, kad žmonės nesiseka, ypač dėl konfliktų ir karų. Ji kviečia žmones kurti pasaulį kartu su Dievu, pagal Jo planą: „Didelis yra jūsų vaidmuo tame Dievo plane. Dievas yra išsirinkęs kiekvieną jūsų... Melskitės, kad suvoktumėte

Dievo planą, skirtą jums. Esu su jumis, kad galėtumėte tą planą iki galo įvykdyti“ (1987.01.25). Štai dėl ko dangiškoji Motina taip ilgai čia pasilieka. Knygos pirmoje dalyje yra išspausdintas Marijos 1987-2000 m. žmonių skirtų žodžių rinkinys.

Knygos paskutinėje, trečioje, dalyje plačiau nagrinėjama šių Marijos apsiereikimų svarba. Jie yra ypač svarbūs, nes yra ypatingi kaip dangiškosios Motinos prailgintas mėginimas, o taip pat po Lurdo ir Fatimos, kaip paskutinis bandymas šiame kritiškame laikotarpyje žmones, ignoruojančius Dievą Kurėją, patraukti prie Jo. Ji pati sako, kad šis yra ypatingas Dievo malonės laikas, o taip pat žmonių apsisprendimo laikas rinktis Dievą ir išganymą ar bedievišką blogį ir pradžią.

Taikos ir Ramybės Karalienė savo skatinimus pradeda žodžiais: „Aš kviečiu jus“, o juos užbaigia: „Dėkoju jums, kad atsilieptėte“. Knyga ir yra tais žodžiais pavadinta. Tegul šių žodžių Autorė įkvepia ryžta ir viltį Jos apsiereikimus aprašančią knygą skaitantiems.

A.M.

Dail. Magdalena Stankūnienė ir „Čiurlionio“ galerijos Čikagos Jaunimo centre direktorius Algis Janušas vienos parodos atidarymo metu 2001 m. pavasarį. Edvardo Šulaičio nuotr.

Poetas Tomas Venclova įvertintas Lenkijoje, Seinuose

Žinomam lietuvių poetui Tomui Venclovai Seinuose esantis „Paribio“ fondas ir centras „Paribis — menų, kultūrų, tautų centras“ suteikė 2001-ųjų „Paribio žmogus“ vardą.

Fondo direktorius Krzysztof Czerwinski sakė, kad šis titulas nesiejamas su materialiniu apdovanojimu. Taip siekiama populiarinti laureato kūrybą, spausdinti jo knygas, organizuoti parodas ir konferencijas, autorinius susitikimus, taip pat suteikti stipendiją, leidžiančią ilgiau paviešėti ir pakeliauti po Lenkiją.

„Paribio žmogaus“ vardas suteikiamas kas dveji metai. Juo tampa asmuo, kuris propaguoja paribio idėjas — lauko įsienėjusius stereotipus, tiesia tiltus tarp įvairių tautų ir religijų.

Pirmuoju šio garbingo apdovanojimo laureatu tapo Varšuvoje gyvenantis lenkų rašytojas Jerzy Ficowski, daug dėmesio skyęs žinomo žydų kilmės lenkų rašytojo ir dailininko Bruno Szulc kūrybai.

Fondo laiške pažymima, jog poetas, „nežiūrint nacionalizmo ir komunizmo naikinamojo darbo XX amžiuje, išliko tikruoju Vilniaus gyventoju, kovojančiu dėl tarpkultūrinio dialogo išsaugojimo, drauge su Czesław Millosz Paryžiaus *Kultūros* žurnale atstatinėjo

Tomas Venclova.

sugriautą lietuvių ir lenkų tautų tiltą“.

Rugpjūčio 31-rugėjo 2 dienomis Seinuose, Paribio namuose, Baltojoje sinagogoje ir Lenkijos kultūros ministerijos kūrybos namuose Vygriuose įvyks susitikimai, kurių garbės svečiu bus T. Venclova.

Į susitikimus su poetu pakviesti intelektualai ir mokslininkai iš Lietuvos, Rusijos, Izraelio, JAV ir Lenkijos. Tuo metu čia įvyks T. Venclovo kūrybos vakarai, koncertas, paroda, spektaklis, bus demonstruojamas dokumentinis filmas. Taip pat numatoma surengti mokslinę konferenciją „Tomas Venclova“ — tarpkultūrinės Vidurio ir Rytų Europos istorijos ir dialogo poetas“. (BNS)